

บทที่ 2

มาตรฐานของบัตรรายการ

สาระสำคัญ มาตรฐานของบัตรรายการ เริ่มจากประเทศหนึ่ง แล้วขยายวงกว้าง เป็นมาตรฐานสากล จัดเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน

จุดมุ่งหมาย หลังจากศึกษาบทเรียนที่ 2 แล้ว นักศึกษาล่ามารถ

1. ระบุความสำคัญของมาตรฐานได้
2. วิเคราะห์ข้อดีของการทำบัตรรายการแบบ AACR 2 ได้
3. สำนับความเป็นมาของมาตรฐานการทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยได้
4. ระบุตัวอย่างการใช้ทรัพยากรร่วมกันของห้องสมุดได้

มาตรฐานคืออะไร พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้กำหนดความหมายของ มาตรฐานว่า เป็นสิ่งที่ถือเอาเป็นหลักสำหรับเทียบกำหนด ดังนั้นมาตรฐานของบัตรรายการก็คือ การทำบัตรรายการ ซึ่งห้องสมุดทั่วไปยอมรับเป็นหลักเกณฑ์สำหรับปฏิบัติ

ความสำคัญของมาตรฐาน

มาตรฐานเกิดจากการกำหนดขึ้นของบุคคลในวง การเดียวกันหรืออาชีพเดียวกัน ด้วยความยินยอมพร้อมใจสำหรับเป็นแบบฉบับสำหรับพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เป็นระเบียบและแบบแผน เดียวกัน มาตรฐานคือสิ่งสำคัญในการดำเนินงานและเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาและปรับปรุง การทำงานให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต การทำบัตรรายการมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความ มาตรฐาน ถ้าห้องสมุดแต่ละแห่งมีกฎ เกณฑ์การทำบัตรรายการไม่เหมือนกับห้องสมุดแห่งอื่น ผู้ใช้คงจะต้อง ประสบบัญหายุ่งยากในการ เรียนรู้ เรื่องบัตรรายการของห้องสมุดแต่ละแห่ง เพื่อจะได้ค้นหาหนังสือ ในห้องสมุดได้ บรรณารักษ์ก็จะต้อง เสียเวลาคอยอธิบายวิธีใช้บัตรรายการให้แก่ผู้ใช้ การที่ ห้องสมุดจะรวมตัวกันเป็นระบบเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันคงจะเป็นไปโดยยากยิ่ง เพราะเครื่องมือ สำคัญในห้องสมุดเหล่านั้นไม่อยู่ในระเบียบแบบแผนเดียวกัน และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปรับปรุง วิธีการทำงานโดยนำเอาความก้าวหน้าทาง เทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้

มาตรฐานของบัตรรายการ

การทำบัตรรายการหนังสือหรือวัสดุในห้องสมุดนั้นมีมานานแล้ว และได้มีการพัฒนา เรื่อยมา ห้องสมุดแต่ละแห่งมีวิธีการลงรายการแตกต่างกันออกไปเพื่อสนองความต้องการของ ผู้ใช้ ต่อมาบรรณารักษ์ได้ร่วมมือกันพิจารณา กำหนดกฎ เกณฑ์การลงรายการต่าง ๆ ขึ้นเพื่อให้เป็น ระดับมาตรฐานสากล วิชาการการกำหนดหลัก เกณฑ์บัตรรายการมีดังนี้คือ

ก. การกำหนดหลักเกณฑ์โดยบุคคล

1. ค.ศ.1841 Sir Anthony Panizzi บรรณารักษ์ห้องสมุดแห่งชาติ ประเทศอังกฤษได้จัดทำหลัก เกณฑ์การทำบัตรรายการสำหรับห้องสมุดแห่งนี้ เรียกว่า Rules

for the Compiling of the Catalogue นับว่าเป็นฉบับที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดหลักเกณฑ์
ในสมัยต่อมา

2. ค.ศ.1903 **Charles Ammi Cutter** ได้พิมพ์หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการ
ของเขาขึ้นเป็นครั้งที่ 4 ให้ชื่อว่า **Cutter's Rules for a Dictionary Catalog**
นับเป็นหลักเกณฑ์ที่สมบูรณ์ที่สุดฉบับแรก

ข. การกำหนดหลักเกณฑ์โดยคณะกรรมการ

1. ค.ศ.1901 หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress)
เริ่มพิมพ์บัตรรายการสำเร็จรูปออกจำหน่าย เป็นเหตุให้ห้องสมุดทั่วไปสนใจบัตรรายการของ
หอสมุดรัฐสภาอเมริกันมากขึ้น คณะกรรมการหอสมุดรัฐสภาอเมริกันถือเป็นหน้าที่สำคัญในการ
กำหนดกฎเกณฑ์การทำบัตรรายการสำหรับกระตุ้นให้มีความร่วมมือกันระหว่างการทำบัตร-
รายการของหอสมุดรัฐสภาอเมริกากับการทำบัตรรายการของห้องสมุดอื่น ๆ และพยายามให้
การกำหนดกฎเกณฑ์การทำบัตรรายการของหอสมุดรัฐสภาอเมริกันสอดคล้องกับห้องสมุดวิชาการ
หลายแห่ง การใช้บัตรรายการสำเร็จรูปของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น
อย่างรวดเร็วโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่าง ค.ศ.1908-1941 มาตรฐานของบัตรรายการ
ได้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ และได้จัดทำพิมพ์หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการขึ้น 2 เล่ม คือ LC
Rules on Printed Cards พิมพ์ใน ค.ศ.1930 และ LC Rules for Descriptive
Cataloging พิมพ์ใน ค.ศ.1949

2. สหสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association หรือ
ALA) ได้จัดตั้งคณะกรรมการของสมาคมร่วมกับสมาคมห้องสมุดอังกฤษ (The (British)
Library Association) ศึกษาพิจารณากำหนดกฎเกณฑ์การทำบัตรรายการ ใช้เวลาถึง
7 ปี จึงได้จัดทำพิมพ์ Cataloging Rules : Author and Title Entries ขึ้นในปี
ค.ศ.1908 ต่อมาได้ตั้งคณะกรรมการแก้ไขปรับปรุงและได้พิมพ์ ALA Cataloging Rules:
Author and Title Entries ในปี ค.ศ.1941 และฉบับนี้ได้รับการปรับปรุงใหม่พิมพ์
ออกมาในชื่อว่า ALA Cataloging Rules for Authors and Title Entries,
2d ed จัดพิมพ์ในปี 1949

ค. การกำหนดหลักเกณฑ์โดยคณะกรรมการระหว่างประเทศ

1. สภาหอสมุดอเมริกัน, หอสมุดรัฐสภาอเมริกัน, สภาหอสมุดอังกฤษ และสภาหอสมุดแคนาดา (**The Canadian Library Association**) ได้ร่วมมือกันจัดทำหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการขึ้นชื่อว่า **Anglo-American Cataloging Rules** ในปี ค.ศ. 1967 หรือที่รู้จักกันในชื่อของอักษรย่อว่า **AACR I** โดยจัดทำเป็น 2 ฉบับคือ ฉบับ **North American Text** และฉบับ **British Text** ต่อมาได้มีการพิมพ์แก้ไขและเพิ่มเติมใน **Anglo-American Cataloging Rules Amendment Bulletin** ในปี ค.ศ. 1969-1975 และพิมพ์ฉบับแก้ไข เพิ่มเติมใหม่ 2 ฉบับ ฉบับแก้ไขบทที่ 6 และฉบับแก้ไขบทที่ 13

2. สหพันธ์สภาหอสมุดระหว่างประเทศ (**International Federation of Library Associations and Institutions**) ซึ่งรู้จักกันในชื่อย่อว่า **IFLA** ได้จัดตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการกำหนดบรรณานุกรมมาตรฐานสากลและจัดพิมพ์ **International Standard Bibliographic Description of Monographic Publications (ISBD(M))** ในปี ค.ศ. 1974 ต่อมาได้พิมพ์ **General International Standard Bibliographic Description : Annotated Text (ISBD(G))** ในปี ค.ศ. 1977 และ **International Standard Bibliographic Description for Non-Book Materials (ISBD(NBM))** ในปี ค.ศ. 1977

3. สภาหอสมุดอเมริกัน, หอสมุดแห่งชาติประเทศอังกฤษ (**The British Library**), คณะกรรมการจัดทำบัตรรายการประเทศแคนาดา (**The Canadian Committee on Cataloguing**), สภาหอสมุดประเทศอังกฤษและหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ได้ร่วมมือกันจัดทำ **Anglo-American Cataloging Rules Second Edition** หรือ **AACR 2** ขึ้น และพิมพ์ออกเผยแพร่ในปี ค.ศ. 1978 **AACR 2** นี้ เป็นผลงานของคณะกรรมการจาก 5 สถาบันตั้งกล่าวข้างต้น และจากความร่วมมือของสหพันธ์สภาหอสมุดระหว่างประเทศที่ได้พยายามแก้ไขปรับปรุงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับมาตรฐานสากล การลงรายการแบบ **AACR 2** นี้มีรากฐานมาจากการลงรายการบรรณานุกรมแบบ **General International Standard Bibliographic Description (ISBD (G))**

มาตรฐานบัตรรายการหนังสือภาษาไทย

การทำบัตรรายการหนังสือในประเทศไทยเริ่มมีขึ้นเมื่อจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดสอนวิชาการจัดห้องสมุดขึ้นด้วยความช่วยเหลือของมูลนิธิฟูไลเบิร์ท วิชาที่เปิดสอนขณะนั้นมีการจัดหมู่และทำบัตรรายการรวมอยู่ด้วย โดยใช้กฎเกณฑ์การทำบัตรรายการของ ALA Cataloguing Rules for Author and Title Entries และ LC Rules for Descriptive Cataloging กฎเกณฑ์เหล่านี้ คำสั่งตราจารย์ลูทริสภักดิ์ อำนวยการพิมพ์ ได้นำมาประยุกต์ใช้กับหนังสือภาษาไทยและได้จัดพิมพ์หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยขึ้น 4 เล่ม คือ

1. หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการสำหรับหนังสือภาษาไทย Cataloging Rules for Thai Books สยามคหังสมุดแห่งประเทศไทยจัดพิมพ์ในปี พ.ศ.2501
2. คู่มือการทำบัตรรายการสำหรับหนังสือภาษาไทย Cataloging Manual for Thai Books สยามคหังสมุดฯจัดพิมพ์ในปี พ.ศ.2501 เช่นเดียวกัน
3. หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการสำหรับหนังสือภาษาไทยฉบับย่อและหัวเรื่อง สยามคหังสมุดฯจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ.2506
4. หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมอบให้ไทยวัฒนาพานิชพิมพ์จำหน่ายเมื่อ พ.ศ.2520 นับว่าเป็นหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยที่ยึดถือของ ALA Cataloging Rules และ LC Rules for Descriptive Cataloging ที่สมบูรณ์ที่สุด

ต่อมาได้มีการจัดพิมพ์กฎเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยขึ้นอีกเล่มหนึ่งโดยอาศัยกฎเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น (ALA Cataloging Rules และ LC Rules) ชื่อเรื่อง เลขหมู่และบัตรหลักสำหรับหนังสือภาษาไทย เรียบเรียงโดย รองศาสตราจารย์อัมพร พิยะระ พิมพ์ในปี 2517 เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนวิชาการทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ใน พ.ศ. 2521 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้พิมพ์
 หลักเกณฑ์การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทยขึ้นเล่มหนึ่ง ชื่อเรื่อง บัตรรายการและหลักเกณฑ์
 การทำบัตรรายการหนังสือภาษาไทย แต่งโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทัศน์ ล่องแสงจันทร์ ใช้
 กฎเกณฑ์การทำบัตรรายการของ **ALA Cataloging Rules for Author and Title**
2d ed., Anglo-American Cataloging Rules (AACR I)

ห้องสมุดในประเทศไทยส่วนมากได้ยึดถือหนังสือหลักเกณฑ์การทำบัตรรายการ
 หนังสือภาษาไทยฉบับสมบูรณ์และตัวอย่างบัตรของศาสตราจารย์สุทัศน์ ล่องแสงจันทร์ เป็นหลัก
 เรื่อยมา แต่ในปัจจุบันห้องสมุดหลายแห่งในประเทศไทยได้มีการปรับปรุงการทำบัตรรายการ
 ให้ทันสมัยโดยนำเอากฎเกณฑ์การทำบัตรรายการแบบ **Anglo American Cataloguing
 Rules, Second Edition** มาใช้ในการทำบัตรรายการในห้องสมุดของตน โดยสังเกตเห็น
 ประโยชน์ของ AACR 2 คือ

1. AACR 2 เป็นกฎเกณฑ์ที่ปรับปรุงแก้ไขจนได้ระดับมาตรฐานสากล เป็นที่
 ยอมรับในนานาประเทศ และทำให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลทางบรรณานุกรมระหว่างประเทศ
 ได้โดยง่ายดาย
2. ได้ประโยชน์ในการคิดนำเอา เครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการทำบัตรรายการ
 และบรรณานุกรมหนังสือในห้องสมุดเพราะเครื่องหมายต่าง ๆ ใน AACR 2 กำหนดเพื่อใช้
 กับการบันทึกข้อมูลด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์อยู่แล้ว
3. AACR 2 แบ่งการลงรายการออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับที่ 1 ระดับที่ 2
 และระดับที่ 3 ทำให้ห้องสมุดได้มีโอกาสเลือกทำบัตรรายการในระดับที่เหมาะสมกับผู้ใช้
 ห้องสมุดและวัสดุห้องสมุดที่มีอยู่ได้

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้เห็นความจำเป็นในการ
 ผลิตรายการให้มีความรู้ในวิชาชีพที่ทันสมัยตามวิวัฒนาการของวิชาการในสาขานี้และให้
 สอดคล้องกับความต้องการของห้องสมุดต่าง ๆ จึงได้เริ่มสอนการทำบัตรรายการตามกฎเกณฑ์
 ของ AACR 2 ตั้งแต่ภาค 1 ปีการศึกษา 2526 เป็นต้นมา และได้จัดทำพิมพ์เอกสารประกอบ

การส่งนิตยสารรายการหนังสือภาษาไทยตามกฎเกณฑ์ของ AACR 2 ขึ้นครั้งแรก เรียบเรียง
โดยรองศาสตราจารย์ญญาทร หงส์กุล และรองศาสตราจารย์เสาวณีย์ ทรงสุนทร และ
ครั้งที่ 2 พิมพ์ในปีการศึกษา 2532 เรียบเรียงโดยรองศาสตราจารย์เสาวณีย์ ทรงสุนทร

สรุป การทำบัตรรายการหนังสือได้วิวัฒนาการให้ทันสมัย โดยกำหนดกฎเกณฑ์
การลงรายการและเครื่องหมายต่าง ๆ ให้สะดวกกับการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์
การกำหนดกฎเกณฑ์ของบัตรรายการ เริ่มตั้งแต่บุคคลคนเดียว คณะกรรมการ และคณะกรรมการ
ระหว่างประเทศ ได้มีการปรับปรุงการลงรายการในบัตรหรือการบันทึกข้อมูลเข้าเครื่อง
คอมพิวเตอร์ให้ได้มาตรฐานล้ากลมากที่สุดเพื่อประโยชน์ในการใช้ทรัพยากรร่วมกันและการ
แลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างนานาประเทศ

แบบฝึกหัดท้ายบท

ให้นักศึกษาสัมภาษณ์บรรณาธิการห้องสมุดใดห้องสมุดหนึ่งที่มีการร่วมมือกับห้องสมุดอื่น ในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น รวบรวมบรรณานุกรม แลกเปลี่ยนและยืมสิ่งพิมพ์ระหว่างห้องสมุด ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบริการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อเป็นแนวคิด เรื่องการทำงานอย่างมีมาตรฐาน ช่วยลดความขัดแย้งในการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างไรบ้าง